

Emica Antončič

Z roko v roki s politiko

Evropska prestolnica kulture 2012 z neverjetno hitrostjo izginja iz zavesti Maribora in njegovih prebivalcev. Kot da jo je življenje v mestu, ki je prvo v seriji slovenskih ljudskih vstaj prisililo župana-politika k odstopu in se z delovanjem več vstajniških civilnodružbenih skupin počasi približuje novim oblikam neposredne demokracije na lokalni ravni, povsem povozi-lo in postavilo vse kulturno dogajanje preteklega leta na stranski tir. Ekipa Zavoda Maribor 2012 si je sicer z retoričnim manevrom poskusila pripisati zasluge za spremembo zavesti v mestu, kot da sama ne bi v mesto prišla sodelovat prav z zdaj že bivšim, proslulim županom. In temu županu bo, kot je pred kratkim napovedala, še podelila zahvalo za zasluge za EPK. Ne samo, da je takšno dejanje v očeh mariborskih vstajnikov popolnoma dep-lasirano, samo po sebi je dokaz tesne prepletenosti programskega vodstva EPK in oblastniških politik. In tega, da tudi del slovenskih kulturniških elit tako kot politične elite živi življenje, ki je odtrgano tako od življenja drugih kulturnikov kot od življenja povprečnih državljanov.

Kot sem že večkrat zapisala, je EPK kot tak političen projekt, zamisel zanj je tudi v Mariboru izšla iz politike, kultura pa je bila samo tista, ki je morala realizirati program. Politika je izbirala ljudi iz kulturniških vrst v ta namen in kljub temu, da so nasprotja med političnimi elitami postopoma popolnoma izničila osnovne pogoje za kvalitetno izveden in strateško pre-mišljen program, je bilo kandidatov za prevzem programskega vodstva kar nekaj. Ekipa, ki je to vodstvo končno dobila v roke tako rekoč pet minut pred dvanajsto, ga je očitno sprejela brez zadržkov in vztrajala vse do konca kljub nerednemu pritoku denarja iz občinske blagajne. Lahko se vprašamo, kaj je bilo v vodenju tega projekta tako privlačnega, da izbrani kulturniki še pomislili niso, da bi politiki na primer rekli: »Če želite kvalite-ten program in da prevzamemo odgovornost zanj, ustvarite stabilne pogo-je za delo, sicer se tega ne gremo.« Ali je slovenska kultura res tako na psu, da je pripravljena delati v kakršnihkoli pogojih in povezavah s katero koli politiko? Ali pa ji – prav nasprotno – povezave s politiko pri velikih projek-tih dajejo posebno moč? Kljub temu da je bil želeni proračun prestolnice na koncu močno zmanjšan, je vendarle šlo za največja sredstva za kakšen kulturni projekt v državi doslej, in tisti, ki so ga vodili, so imeli moč in po-oblastila, da izbirajo in delijo denar izvajalcem programov, torej drugim kulturnikom. Z opravljenim projektom pa se avtomatično dobi tudi odlične reference za bodoče kariere.

Večina domačih mariborskih kulturnih organizacij in posameznikov se je znašla v položaju, ko je s svojimi zamislimi kandidirala za sredstva, jih dobila (ali pa ne) in potem še čakala na zamikajoča se plačila. Kot kažejo v tej številki objavljeni odgovori na anketo med mariborskimi kulturniki, so

ta sredstva na eni strani obstoječim javnim zavodom omogočila širjenje programa, nekaterim mladim nevladnim organizacijam pa sploh zagon in realizacijo prvih idej. Po doslej zbranih podatkih so sodelovali praktično vsi kulturni subjekti v mestu – z eno izjemo: avtorico tega uvodnika oz. Založbo Aristej, izdajateljico Dialogov. Ne da bi to svojo odločitev želela poudarjati kot kakšno posebno junaštvo, saj sem jo tudi drago plačala, a v moralno zadoščenje mi vsekakor je, zato jo omenjam. Toliko let sem že v slovenski kulturi, toliko izkušenj imam in toliko ljudi poznam, da sem se, ko sem videla, kam se zadeve z EPK razvijajo, spontano odločila, da ne bom zapravljala svojega časa in energije s tem in da predvsem ne želim biti odvisna od klientelističnih omrežij. Vendar pa vztrajati pri takšni odločitvi ni bilo tako preprosto, kot sem si zamislila. Organizatorji EPK so namreč očitno menili, da imajo zaradi velepomembnosti prestolovanja pravico v svoje programe vključiti prav vse v mestu, ne da bi se z njimi prej sploh o čemerkoli dogovorili ali vsaj vprašali za dovoljenje. Tako so se tudi Dialogi znašli v njihovih napovednikih. Žal smo to opazili šele, ko so nam poslali vabilo na prireditev, pri kateri so nas brez naše vednosti določili za sodelujoče. Da bi se ubranili takšne »dobronamerne« manipulacije, sem morala javno protestirati in zanikati sodelovanje v programu. Ta dogodek je tudi prav dober dokaz, kako se je pri programih improviziralo in virtualno povečevalo njihovo število. Še resneje pa je bila moja želja po neodvisnosti ogrožena tisti hip, ko je postalo jasno, da občina zmanjšuje in deloma tudi ukinja letna proračunska sredstva za tiste programe in projekte nevladnih organizacij v mestu, ki nastajajo zunaj EPK, imajo svojo zgodovino pred njim in prihodnost po njem. Lokalna politika je zaradi EPK bila pripravljena uničiti vse zunaj tega projekta. A danes je jasno, da je prav ta kultura, kar je bilo v mestu že prej in kar naj bi je bilo še naprej, pravzaprav tista trajnost, ki so je epekajevci imeli polna usta. Toda mestne politike nič od tega ne zanima: EPK je na hitro pometla pod preprogo in skrajšala rok za ukinitve zavoda, namesto da bi po priporočilih EU v letih po EPK zvišala sredstva za kulturo, pa jih je starim programom znova zmanjšala. Tistih nekaj novih programov, ki so s pomočjo EPK nastali, se brezupno bori, da bi jih lokalna politika prepoznala kot nove kulturne programe v mestu. Sama sem se medtem naučila, da se načelnost v slovenski kulturi ne izplača.

Slednja ni enoznačna, ampak je družbeno razslojena na skoraj nepregleden način. V njej se mešajo tako stari socialistični privilegiji javnih zavodov (katerih direktorje imenuje politika in jih tako spravlja v posebne oblike odvisnosti, zaradi česar večina ravna izjemno previdno, se ne opredeljuje do družbenega dogajanja, ampak se raje zateka v varno naročje »stroke«) kot groba tržna odvisnost vseh svobodnjakov od sredstev za javne razpise, ki jih odmerja politika, njihovih vsebin in pogojev in od politike imenovanih strokovnih komisij, ki o delitvah odločajo. Kdor se je v takšnih razmerah uspel prebiti do močnejših klientelističnih povezav, je brez dvoma zmagovalec. Poraženci ga ne marajo, pa vendar pogosto sto-

pajo z njim v interesna razmerja. Malokdo spregovori odkrito. Če bi, bi bila ta številka Dialogov debelejša. Neodvisnosti ni. Na ulice in med protestnike je šel predvsem tisti del slovenske kulture, ki se je znašel na eksistenčnem robu, medtem ko nek drugi pol sam uporablja jezik političnih elit. Odhajajoči programski direktor EPK Mitja Čander se do konca ni odrekel visokoletečim floskulam o EPK, s kakršnimi se je vse govorjenje o tem projektu sploh začelo. Za medije je nedavno izjavil: »EPK je služil vsej slovenski družbi kot neke vrste laboratorij za številne premisleke, na primer definicijo kulture v današnjem času in njeno pozicioniranje v družbi.« Res, EPK nam je nazorno pokazal, da ni od politike neodvisne slovenske kulture.

Slovenska kultura je sama dopustila, da je prišlo tako daleč, in sama si bo znotraj civilne družbe morala priboriti drugačne življenjske pogoje. Za zdaj lahko samo rečemo, da bo treba za to precej več angažiranosti, kot pa jo kaže dejstvo, da je na našo anketo odgovorila komaj desetina nagovorjenih mariborskih kulturnikov, ki so sodelovali pri EPK. EPK se zelo hitro pometa pod preprogo, a odnose in razmerja v mestni kulturi je spremenil za zmeraj. In to situacijo bo treba zdaj pregledati in narediti nov dolgoročni načrt za življenje kulture v mestu in z njim. Tisti, ki še zmeraj samo obdelujejo svoj vrtiček po principu »bo že kako«, se ne bodo mogli več zanašati, da bodo stvari za njih urejali drugi. Anketa je tudi pokazala, da so nedvomno bolj aktivni tisti, ki so »na trgu«, torej nevladne organizacije, hkrati pa živijo slabše in v veliki negotovosti. A se tudi oni pogosto znajdejo – kot je odkrito v odgovoru zapisala Brigita Pavlič, direktorica nevladnega Festivala Maribor – v »dilemi o roki, ki te hrani«. A nekaj je mariborskim vstajniškim skupinam že jasno: dokler civilna družba ne bo postala močnejša od politični strank, bomo ostali ujetniki fantomov, kot je bil EPK.

